

การพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดใน ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Development of Prototype of Community Product Standard from Pineapples in Salalai Subdistrict, Sam Roi Yot District, Prachuap Khiri Khan Province

สาโรช เพ็ญบัวขาว* และ วิภาณี เพ็ญบัวขาว
Saroj Phuekbuakhwa* and Wipavane Phuekbuakhwa

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
76000

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University,
Phetchaburi 76000

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: saroj_pbnu@hotmail.com

Received: 20 June 2019, Revised: 8 July 2019, Accepted: 6 August 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ 2) สร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน การแปรรูปสับปะรด จำนวน 9 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า (1) ด้านศักยภาพ พบว่า สินค้าส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่น มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความถนัดของตนเอง ผลิตภัณฑ์ยังไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้รับการอบรมด้านผลิต และ (2) ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า สับปะรดปลูกเพื่อส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่จะพบว่ามีบางกลุ่มที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสับปะรด เช่น ทำเป็นสับปะรดกวน และขนมชีสเซคใส่สับปะรด เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย 2) ผลิตภัณฑ์จากสับปะรดที่สร้างสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็น “ขนมป๊อปปี้ใส่สับปะรดกวน” โดยมีแนวทางการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังนี้ (1) ด้านวัตถุดิบ มีอยู่ในชุมชนเป็นการลดต้นทุนในการผลิต (2) ด้านการผลิตเน้นกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน สะอาด สะดวกและปลอดภัย (3) ด้านการบริหารจัดการองค์การ ชีวหลักการมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และ (4) ด้านการตลาดและบริการหลังการขาย แนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ผู้บริโภคตลอดจนต้องหมั่นดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานและควรแสวงหาตลาดและจำหน่ายสินค้าตามงานต่างๆ ทั้งที่เป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

คำสำคัญ: การพัฒนาต้นแบบ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สับปะรด

Abstract

The research on the development of prototype of pineapple community product standard from pineapples at Salalai Subdistrict, Sam Roi Yot District, Prachuap Khiri Khan Province aimed to: 1) study the development of the prototype of community product standard from pineapple in Salalai Subdistrict, Sam Roi Yot District, Prachuap Khiri Khan Province, and 2) create the products from pineapples to become the prototype of community product standard at Salalai Subdistrict, Sam Roi Yot District, Prachuap Khiri Khan Province. The qualitative research methodology was applied in this study by collecting the data from 9 key informants, purposive sampling, the entrepreneurs of pineapple processing community enterprises. The tools used in the research was an in-depth interview form. The data were analyzed by using descriptive analysis.

The research results were as follows: 1) The study of development of prototype of community product standard at Salalai Subdistrict, Sam Roi Yot District, Prachuap Khiri Khan Province, revealed that: (1) In the aspect of potential on development of prototype of community product standard, the local raw materials were used in manufacturing most products, the entrepreneurs producing the products according to their own mastery, the product still without outstanding design and standard, and without training on production, and (2) In the aspect of problems and obstacles in development of prototype of community product standard, it was found that, in Salalai Subdistrict, Sam Roi Yot District, Prachuap Khiri Khan Province, people in the community formerly grew pineapples mostly for the industrial manufacturers and some groups processed pineapple products such as making pineapple paste and pineapple filling cheesecake, etc., resulting in the lack of variety of products and not meeting the customers' needs. 2) Create the products from pineapples to become the prototype of community product "Pineapple Cake Sip Pastry" The guidelines for developing the prototype of community product standard from pineapples at Salalai Sub-district, Sam Roi Yot District, Prachuap Khiri Khan Province were as follows: 1) Raw materials available in the community resulted in positive cost reduction, 2) In the production aspect, the division of labor among members was employed according to their ability, focusing on standard production processes with clean, convenient, and safe orientation, and people in the community accepting new things coming into the community, 3) In the organization management aspect, the principle of participation should be implemented because working in group contributed the acceptance of other people's opinions, and 4) In the marketing and aftersales service aspect, there should be introduction of new products to consumers as well as regularly measures for keeping product quality and standards, and seeking the places for displaying and selling the products among the governmental, private, and public sectors.

Keywords: pototype development, cmmunity product standard, pneapolis

บทนำ

ผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือที่ผ่านมารีเควว่าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือผลิตภัณฑ์ OTOP เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีกำเนิดมาจากชุมชน โดยภูมิปัญญาชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นๆ เป็นแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชน ประกอบธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ประชาชนในชุมชน หรือการสร้างศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนต้องปรับเปลี่ยนตนเอง ยกระดับจากฐานะ

ผู้ผลิตสินค้าขึ้นมาเหมือนเป็นบริษัทย่อยๆ ครอบคลุมทั้งการบริหารจัดการ ดูแลระบบการเงิน และระบบบัญชีควบคุมการผลิตให้ได้ มาตรฐาน ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัย มีความคล่องตัวในการติดต่อตลาดได้ด้วยตัวเองได้

กระทรวงอุตสาหกรรมมอบหมายให้สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) จัดทำ “โครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน” เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนก่อนที่จะมีการพัฒนาปรับปรุงระดับคุณภาพให้เข้าสู่มาตรฐานระดับประเทศและระดับสากล อีกทั้งยังเป็นการขานรับนโยบายสำคัญของรัฐบาลตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน สร้างงาน สร้างรายได้ พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ โดยมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้นมีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ โครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นโครงการที่สนับสนุนในด้านการกำหนดมาตรฐานและการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ได้จากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับและสามารถประกันคุณภาพให้กับผู้บริโภค ซึ่งเป็นมิติของการเชื่อมโยง ผลิตภัณฑ์จากชุมชนสู่ตลาดผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ [1]

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 6,357.62 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,973,512.50 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตรร้อยละ 43.3 ป่าสงวนร้อยละ 45.8 แต่ในปัจจุบันสภาพป่ากำลังเสื่อมโทรม เพราะถูกบุกรุกทำลายเป็นอันมาก จึงเหลือป่าน้อยกว่าเดิม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีสภาพดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชไร่มากที่สุด รองลงมาเป็นการปลูกไม้ยืนต้นและพื้นที่ทำนา ปลูกพืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ และพืชสมุนไพรตามลำดับ แต่เนื่องจากลักษณะภูมิศาสตร์ที่ตั้งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีความยาวมากพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัด จึงมีความแตกต่างในเรื่องอุณหภูมิและความชื้นคือ ตั้งแต่อำเภอหัวหินถึงอำเภอกุยบุรีจะมีปริมาณน้ำฝนและความชื้นน้อยกว่าเขตอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ถึงอำเภอบางสะพานน้อย จึงมีความแตกต่างในชนิดพืชที่ปลูก ดังคำกล่าวที่ว่า “สายเหนือพืชไร่ สายใต้ไม่ผล” จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ทำการเกษตร 1,847,252 ไร่ จำนวนเกษตรกร 48,369 ครัวเรือน มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ สับปะรดและมะพร้าว และพืชอื่นๆ [2]

สับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้ประเทศ โดยมีผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกสำคัญ ได้แก่ สับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรด โดยในพื้นที่อำเภอสามร้อยยอดเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ปลูกสับปะรด และเป็นแหล่งที่รวมเกษตรกรชาวไร่สับปะรดไว้ด้วยกัน โดยสหกรณ์ชาวไร่สับปะรดสามร้อยยอดเป็นศูนย์กลางที่ช่วยในการรวมตัวของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดและรวมผลิตผลของสับปะรด โดยสหกรณ์ชาวไร่สับปะรดสามร้อยยอดมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในเขตพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องได้มาตรฐานผู้วิจัยจึงตระหนักถึงปัญหาของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่กำลังประสบปัญหาการแข่งขันด้านคุณภาพ และการพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนเป็นอย่างมากต้องดำเนินการแปรรูปอาหารจากสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในอำเภอศาลาลัยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้หน่วยงานหรือผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการแปรรูปอาหารจากสับปะรดนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้เป็นที่ยอมรับ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้ผลิตในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ และเป็นการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน และให้เกิดนวัตกรรมในการผลิตที่ได้จากทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นที่ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้เป็นการศึกษากระบวนการพัฒนาสินค้าชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในปัจจุบัน และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือ วิชาทฤษฎีชุมชนในอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นตัวแทนวิชาทฤษฎีชุมชน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เภรัญญิก หรือสมาชิกซึ่งประธานได้รับมอบหมายให้เป็นข้อมูลแก่ผู้วิจัย จำนวน 9 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิชาทฤษฎีชุมชนในพื้นที่ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกรอบการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล โดยสังเกตและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. การสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจความคิดเห็นจากการปฏิบัติการ สัมภาษณ์ และสังเกต ตามกระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมและการสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) ส่งหนังสือขออนุญาตจากสถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ประสานงานองค์กรบริหารส่วนตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ 3) ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยที่กำหนดไว้ในแผนการดำเนินการ โครงการวิจัยปัจจัยการพัฒนาผู้นำวิชาทฤษฎีชุมชนด้านอาหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2562 จนถึงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2562 4) ศึกษาการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 5) สร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 6) เสนอแนวทางการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีหลักการสำคัญดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัย ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) กำหนดขอบเขตและประเด็นคำถาม โดยยึดตามวัตถุประสงค์ นิยามเชิงปฏิบัติการและกรอบแนวคิด ตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ที่จะสัมภาษณ์ พร้อมทั้งยืนยันวัน เวลา สถานที่ ก่อนการสัมภาษณ์ล่วงหน้า 2) เข้าสู่สถานที่นัดหมาย แนะนำตนเอง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีก่อนเริ่มต้นสัมภาษณ์ 3) ชี้แจงจุดมุ่งหมาย การเก็บความลับ พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกการสัมภาษณ์และเจาะลึกในประเด็นที่จะสัมภาษณ์ 4) เริ่มต้นการสัมภาษณ์ และเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการทราบข้อมูลในรายละเอียดจากคำถามแรกไปถึงคำถามสุดท้าย โดยสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายให้เป็นไปตามธรรมชาติของการสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในประเด็นที่สัมภาษณ์ 5) ปิดการสนทนา โดยสรุปความเห็นและสอบถามประเด็นที่อยากจะทราบเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นเป็นคำถามปิดท้ายการสัมภาษณ์ 6) การสิ้นสุดการสัมภาษณ์ โดยการกล่าวขอบคุณในคุณค่าของข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์ และการเสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อผลการศึกษาที่จะเกิดความสุขุมมามากที่สุด

2. นำผลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ 3 ขั้นตอน คือ 1) การลดทอนข้อมูล (data reduction) ผู้วิจัย ได้เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร บทสรุปที่ได้วิเคราะห์จากการบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยทำการลดทอนข้อมูลให้เหลือเฉพาะประเด็นที่เหมาะสมเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2) การจัดระเบียบข้อมูล (data display) ผู้วิจัย ได้นำข้อมูลที่ได้จากการลดทอนข้อมูลแล้วมาจัดเป็นหมวดหมู่ โดยจำแนกตามการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3) การหาข้อสรุปและการตีความ (conclusion interpretation) ผู้วิจัย ได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า โดยพิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างของข้อมูลที่ได้ออกจากการจัดระเบียบข้อมูล แล้วมาหาข้อสรุปและตีความในรูปแบบการพรรณนาตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แบ่งตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สับปะรด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และปัจจุบันราคาสับปะรดตกต่ำเป็นอย่างมาก ประมาณกิโลกรัมละ 2-3 บาทเท่านั้น สร้างความเดือดร้อนให้กับกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดและสับปะรดล้นตลาด มีหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนพยายามจะเข้ามาช่วยเหลือแต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ต่อมาจึงมีการดำเนินงานของกลุ่มโดยจัดทำเป็นโครงการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสับปะรดล้นชุมชน ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรด ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกเป็นอย่างดี จากการสัมภาษณ์สมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียด ดังนี้ 1) ด้าน

ศักยภาพในการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า สินค้าส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่น โดยผลิตผลิตภัณฑ์ตามความถนัดของตนเองเป็นหลัก รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่น ผลิตภัณฑ์ยังไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้รับการอบรมด้านผลิต สินค้าไม่มีรูปแบบที่หลากหลาย 2) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า เดิมในพื้นที่ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คนในชุมชนจะปลูกสับปะรดเพื่อนำส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ จะพบว่ามีบางกลุ่มที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสับปะรด เช่น ทำเป็นสับปะรดกวน และขนมชิสเซคไส้สับปะรด เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากปัญหาสับปะรดล้นชุมชนและส่วนใหญ่สับปะรดปลูกเพื่อส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมและพบว่ามี บางกลุ่มที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสับปะรด เช่น ทำเป็นสับปะรดกวน และขนมชิสเซคไส้สับปะรด เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย จึงเกิดการรวมกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรด “ขนมปั้นสิบไส้สับปะรดกวน” ซึ่งสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้แก่สมาชิกและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยมีส่วนประกอบ ดังนี้ ผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน “ขนมปั้นสิบไส้สับปะรดกวน” ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการผลิต การทำขนมปั้นสิบไส้สับปะรดกวน อัตราส่วนสำหรับ 14 กระปุก/ แป้ง 1 กิโลกรัม ส่วนผสม ประกอบด้วย 1) แป้งสาลีเอนกประสงค์ (ตราว่าว) 1 กิโลกรัม 2) เกลือป่น ½ ช้อนชา 3) น้ำมันพืช 400 กรัม 4) น้ำมันสำหรับทอด

ภาพที่ 1 แสดงกรรมวิธีการผสมแป้งทำขนมปั้นสิบ

ขั้นตอนที่ 1 การผสมแป้งสาลีเอนกประสงค์ เกลือ และน้ำมันพืชในอ่างผสม ขั้นตอนที่ 2 การนวดแป้งจนเข้ากันดีแล้วก็พักแป้งไว้สัก 15-20 นาที ขั้นตอนที่ 3 การแบ่งแป้งออกมาปั้นเป็นก้อนเล็กกลม นวดแป้งรีดแป้งให้เป็นแผ่นกลมแบนและบาง ใส่ไส้พอประมาณลงไปตรงกลางแผ่นแป้ง พับขอบแป้งให้ปลายติดกันทั้งสองข้างใช้นิ้วค่อยๆ บีบปลายแผ่นแป้งประกบ จับจีบให้สวยงาม

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการแบ่งแป้งออกเป็นก้อนและพับขอบแป้งจับจีบให้สวยงาม

ขั้นตอนที่ 4 ตั้งกระทะใส่น้ำมันลงไปใช้ไฟกลางก่อนไปทางอ่อน นำแป้งสาลีใส่สับประดลงทอดในน้ำมันร้อนปานกลาง คนตลอดเป็นระยะ ๆ ระวังไหม้

ภาพที่ 3 แสดงถึงการนำแป้งปั้นสาลีใส่สับประดลงไปทอดในน้ำมันให้สุก

ขั้นตอนที่ 5 ทอดจนเหลืองสุก ตักขึ้นมาพักไว้ให้เย็นแล้วเคลือบคาราเมลที่ได้ทำในขั้นแรก และขั้นตอนที่ 6 บรรจุขนมปั้นสาลีใส่สับประดกลงบรรจุภัณฑ์

ภาพที่ 4 แสดงถึงการนำแป้งปั้นสาลีที่ทอดสุกและมาเคลือบคาราเมล ผึ่งให้เย็นนำไปบรรจุลงในกระปุกติดสติ๊กเกอร์ให้สวยงามพร้อมจัดจำหน่าย

ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการสร้างผลิตภัณฑ์จากสับประดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า 1) ด้านวัตถุดิบมีอยู่ในชุมชน เป็นการลดต้นทุนในการผลิต 2) ด้านการผลิต สมาชิกมีการแบ่งงานกันทำและให้ทำตามความถนัด ควรเน้นกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน สะอาด สะดวกและปลอดภัย และคนในชุมชนมีการยอมรับสิ่งแปลกใหม่เข้ามาในชุมชน 3) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ชีตหลักการมีส่วนร่วม เนื่องจากการรวมกลุ่มทำให้มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและ 4) ด้านการตลาดและบริการหลังการขาย แนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ให้แก่ผู้บริโภคตลอดจนต้องหมั่นดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานและควรแสวงหาตลาดแสดงและจำหน่ายสินค้าตามงานต่างๆ ทั้งที่เป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับประดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีประเด็นที่จะนำมาสรุปผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า 1) ด้านศักยภาพในการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า สินค้าส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่น โดยผลิตผลิตภัณฑ์ตามความถนัดของตนเองเป็นหลัก รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่น ผลิตภัณฑ์ยังไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้รับการอบรมด้านการผลิต และ 2) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า เดิมในพื้นที่ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คนในชุมชนจะปลูกสับปะรดเพื่อนำส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ จะพบว่ามีบางกลุ่มที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสับปะรด เช่น ทำเป็นสับปะรดกวน และขนมขมิ้นเชคใส่สับปะรด เป็นต้น จึงทำให้มีการผลิตผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลายและไม่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากปัญหาสับปะรดล้นชุมชนและต้องการสร้างรายได้เพิ่มจึงเกิดการรวมกลุ่มสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็น “ขนมป่นสับใส่สับปะรดกวน” โดยมีแนวทางการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้ 1) วัตถุดิบมีอยู่ในชุมชน เป็นการลดต้นทุนในการผลิตเชิงบวก 2) ด้านการผลิต สมาชิกมีการแบ่งงานกันทำและให้ทำตามความถนัด ควรเน้นกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน สะอาด สะดวกและปลอดภัยและคนในชุมชนมีการยอมรับสิ่งแปลกใหม่ที่เข้ามาในชุมชน 3) ด้านการบริหารจัดการองค์การ ยึดหลักการมีส่วนร่วมเนื่องจากการรวมกลุ่มทำให้มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 4) ด้านการตลาดและบริการหลังการขาย แนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ให้แก่ผู้บริโภคตลอดจนต้องหมั่นดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานและควรแสวงหาตลาดแสดงและจำหน่ายสินค้าตามงานต่างๆ ทั้งที่เป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า 1) ด้านศักยภาพในการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า สินค้าส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่น โดยผลิตผลิตภัณฑ์ตามความถนัดของตนเองเป็นหลัก รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่น ผลิตภัณฑ์ยังไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้รับการอบรมด้านผลิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ กษมาพร พวงประยงค์ [3] ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยการทำแผนวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านการเข้าหาแหล่งเงินทุน การบริหารการตลาด การสร้างความแตกต่างและเอกลักษณ์ของสินค้า และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้เกี่ยวกับสินค้าและบริการ และ 2) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า เดิมในพื้นที่ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คนในชุมชนจะปลูกสับปะรดเพื่อนำส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ จะพบว่ามีบางกลุ่มที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสับปะรด เช่น ทำเป็นสับปะรดกวน และขนมขมิ้นเชคใส่สับปะรด เป็นต้น จึงทำให้มีการผลิตผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลายและไม่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับนวพร ประสมทอง [4] ศึกษาปัญหาการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันมี ดังนี้ 1) ผู้มาขอจัดตั้งขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เจ้าหน้าที่ต้องทำความเข้าใจว่ากรรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ไม่ได้มุ่งเน้นที่เรื่องเงิน แต่เน้นความร่วมมือมากกว่า 2)

วัตถุประสงค์ของการขอตั้งกลุ่มส่วนใหญ่ เน้นในเรื่องการกู้เงิน เจ้าหน้าที่ต้องอธิบายว่าธนาคารจะสนับสนุนเงินกู้ก็ต่อเมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็ง มีสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพดี 3) กลุ่มไม่มีความเข้มแข็งในการดำเนินงาน จึงควรสนับสนุนการศึกษา ฐานในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จโดยเลือกกลุ่มที่มีกิจกรรมใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการพัฒนา 4) มีบุคคลเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว โดยจ้างสมาชิกมาทำงานในกลุ่ม แก้ปัญหาโดยสนับสนุนให้ใช้หลักการลงหุ้นทุกคนร่วมเป็นเจ้าของ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จากปัญหาสับปะรดล้นชุมชนและต้องการสร้างรายได้เพิ่มจึงเกิดการรวมกลุ่มสร้างผลิตภัณฑ์จากสับปะรดสู่ต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็น “ขนมปั้นสิบไส้สับปะรดกวน” โดยมีแนวทางการพัฒนาต้นแบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้ 1) ด้านวัตถุดิบมีอยู่ในชุมชน เป็นการลดต้นทุนในการผลิต 2) ด้านการผลิต สมาชิกมีการแบ่งงานกันทำและให้ทำตามความถนัด ควรเน้นกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน สะอาด สะดวกและปลอดภัยและคนในชุมชนมีการยอมรับสิ่งแปลกใหม่เข้ามาในชุมชน 3) ด้านการบริหารจัดการองค์การ ยึดหลักการมีส่วนร่วมเนื่องจากการรวมกลุ่มทำให้มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและ 4) ด้านการตลาดและบริการหลังการขาย แนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ให้แก่ผู้บริโภคตลอดจนต้องหมั่นดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานและควรแสวงหาตลาดและจำหน่ายสินค้าตามงานต่างๆ ทั้งที่เป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ [5] ที่ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอหน้าหมื่นศรี จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่มที่เป็นระบบ ผู้นำสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และแผนการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ขบประมาณ การให้ความรู้ ความมีเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ผสานกับภูมิปัญญาไทยจนสินค้าได้รับรองมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับจากลูกค้า การพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการทำงานของสมาชิก ตลอดจนมีความสามารถ ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ ทำให้มีสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น รวมทั้งการสร้างพิพธิภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นประจำถิ่น และยังคงสอดคล้องกับ ปิยะดา พิศาลบุตร [6] ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าตามความคิดเห็นของประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ด้านการดำเนินงานและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ด้านการจัดการการเรียนรู้ ข้อมูลและการพัฒนาสมาชิก ด้านการจัดการการตลาด และด้านการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังมีสอดคล้องกับงานวิจัยแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนของสัญญา เคนาภูมิ [7] มีการศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม พบว่าแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้มีประสิทธิผลที่ดีขึ้นนั้น ประกอบด้วย 1) แนวทางกลยุทธ์เชิงรุก โดยการพัฒนาศักยภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ 2) แนวทางกลยุทธ์เชิงพัฒนา โดยเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการ สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชิงบูรณาการ 3) แนวทางกลยุทธ์เชิงตั้งรับ โดยพัฒนาศักยภาพแรงงานวิสาหกิจชุมชน และยกระดับมาตรฐานการผลิต และ 4) แนวทางกลยุทธ์เชิงพลิกแพลง โดยพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง วิจัยนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรศึกษากลยุทธ์การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสับปะรดในตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน: กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพฯ [อินเทอร์เน็ต]. 2558. [เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2560]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.agriman.doae.go.th/home/Research/Herb57/5.pdf>.
- [2] สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. แผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 5 ปี (2561-2565) รอบปี พ.ศ. 2563: จังหวัดประจวบคีรีขันธ์; 2560.
- [3] กษมาพร พวงประยงค์. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร; 2554.
- [4] นวพร ประสมทอง. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. 2555; 8; 15-16; 24-33.
- [5] ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง. ทุนวิจัยภาคศึกษาศาสตร์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2556.
- [6] ปิยะดา พิศาลบุตร. กลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี. [อินเทอร์เน็ต]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; 2557 [เข้าถึงเมื่อ 3 เมษายน 2561]. เข้าถึงได้จาก: <http://ird.stou.ac>.
- [7] สัตยญา เคนาภูมิ. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิชาการแพรวกาพลินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 2558; 2; 79.